

Lagutskottets betänkande

1977/78: 8

med anledning av propositionen 1977/78: 41 om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385) m. m. jämte motioner

Ärendet

I propositionen 1977/78: 41 har regeringen (justitiedepartementet) — efter hörande av lagrådet — föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385),
 2. lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled,
- Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad utskottet anför på s. 11.

I ärendet behandlar utskottet vidare de med anledning av propositionen väckta motionerna 1977/78: 160, 178 och 191. Motionsyrkandena redovisas på s. 9 och 10.

I ärendet har företrädare för justitiedepartementet, bokföringsnämnden, Sveriges industriförbund och Föreningen auktoriserade revisorer inför utskottet framfört synpunkter på de i propositionen och motionerna framlagda förslagen. De båda sistnämnda organisationerna har också inkommit med en skrivelse till utskottet.

Lagförslagen

De i propositionen framlagda lagförslagen har följande lydelse:

1 Förslag till

Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)

Härigenom föreskrives att 4 kap. 2 och 16 §§, 11 kap. 9, 11 och 13 §§, 12 kap. 7—9 §§, 13 kap. 7 och 10 §§, 14 kap. 9 § samt 19 kap. 1 § aktiebolagslagen (1975: 1385) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

2 §

Vid nyemission där de nya aktierna skall betalas med pengar (kontantemission) och vid fondemission har aktieägarna företrä-

Vid nyemission där de nya aktierna skall betalas med pengar (kontantemission) och vid fondemission har aktieägarna företrä-

Nuvarande lydelse

desrätt till de nya aktierna i förhållande till det antal aktier de förut äger, om ej annat föreskrivits i bolagsordningen enligt 3 kap. 1 § andra stycket 3 eller, vid kontantemission, bestämmes i emissionsbeslutet.

Föreslagen lydelse

desrätt till de nya aktierna i förhållande till det antal aktier de förut äger, om ej annat föreskrivits i bolagsordningen enligt 3 kap. 1 § andra stycket 3 eller, vid kontantemission, *antingen* bestämmes i emissionsbeslutet *eller följer av villkor som enligt 5 kap. 4 § första stycket 8 meddelats vid emission av skuldebrev.*

16 §

Fondemission kan ske genom överföring till aktiekapitalet av belopp som kan utdelas enligt 12 kap. 2 § första stycket samt av uppskrivningsfond och reservfond eller genom uppskrivning av anläggningstillgångs värde.

Bestämmelserna i 4 § första stycket gäller i tillämpliga delar även i fråga om förslag till beslut om fondemission.

Beslut om fondemission skall ange *det* belopp *varmed* aktiekapitalet ökas samt de nya aktiernas aktieslag eller det belopp vartill aktiernas nominella belopp höjes. I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i beslutet varvid iakttagas att avstämningsdag ej får ske innan beslutet registrerats. På sådant bolag äger 5 § tredje stycket och 7 § första stycket motsvarande tillämpning.

Beslut om fondemission skall ange *på vilket sätt och med vilket* belopp aktiekapitalet ökas samt de nya aktiernas aktieslag eller det belopp vartill aktiernas nominella belopp höjes. I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i beslutet varvid iakttagas att avstämningsdag ej får ske innan beslutet registrerats. På sådant bolag äger 5 § tredje stycket och 7 § första stycket motsvarande tillämpning.

Beslutet om fondemission skall utan dröjsmål anmälas för registrering och får ej verkställas före registreringen.

Aktiekapitalet är ökat när registrering skett. De nya aktierna skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken. De medför rätt till utdelning enligt vad därom bestämts i beslutet om emission. Beslutet får dock ej innebära att sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket registrering skett.

11 kap.

9 §

I förvaltningsberättelsen skall upplysning lämnas dels om sådana för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning viktiga förhållanden, för vilka redovisning ej skall lämnas i resultaträkning eller balansräkning, dels

I förvaltningsberättelsen skall upplysning lämnas dels om sådana för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning viktiga förhållanden, för vilka redovisning ej skall lämnas i resultaträkning eller balansräkning, dels

Nuvarande lydelse

om händelser av väsentlig betydelse för bolaget, som inträffat under räkenskapsåret eller efter dettas slut. *I aktiebolag vari aktierna till huvudsaklig del äges eller på därmed jämförligt sätt innehas, direkt eller genom förmedling av juridisk person, av en eller ett fåtal fysiska personer, skall särskild redogörelse lämnas för ingångna avtal och andra därmed jämförliga förhållanden mellan bolaget och dess aktieägare.*

Föreslagen lydelse

om händelser av väsentlig betydelse för bolaget, som inträffat under räkenskapsåret eller efter dettas slut.

I förvaltningsberättelsen skall anges medelantalet under räkenskapsåret anställda personer med angivande tillika av medelantalet för varje arbetsställe med mer än tjugo anställda. Vidare skall anges sammanlagda beloppet av räkenskapsårets löner och ersättningar dels till styrelsen och verkställande direktör, dels till övriga anställda. Tantiem och därmed jämställd ersättning till styrelsen och verkställande direktör skall anges särskilt. Har bolaget anställda i flera länder, skall löner och ersättningar anges särskilt för varje land jämte uppgift om medelantalet anställda i respektive land.

Förvaltningsberättelsen skall innehålla förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

Aktiebolag som enligt 10 kap. 3 § andra stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor skall till förvaltningsberättelsen foga en finansieringsanalys. I denna skall redovisas bolagets finansiering och kapitalinvesteringar samt förändringen av rörelsekapitalet under räkenskapsåret.

11 §

Koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen skall var för sig utgöra ett sammandrag av moderbolagets och dotterföretagens resultaträkningar och balansräkningar, upprättat enligt god redovisningssed och med iakttagande i tillämpliga delar av 2 och 5—8 §§.

Koncernresultaträkningen skall utvisa koncernens årsresultat efter avdrag för redovisad vinstutdelning inom koncernen och avdrag eller tillägg för ökning eller minskning av internvinst under räkenskapsåret. Koncernbalansräkningen skall utvisa beloppet av fritt eget kapital eller ansamlad förlust i koncernen efter avdrag för internvinster. Med internvinst avses på moderbolaget belöpande andel av vinst på överlåtelse av tillgång inom koncernen, i den mån ej överlåtelse av tillgången därefter skett till köpare utanför koncernen eller förbrukning av tillgången eller nedsättning av dess värde ägt rum hos det företag inom koncernen som förvärvat tillgången.

Om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda skäl är förenat med synnerliga svårigheter att vid koncernredovisningen i visst hänseende tillämpa första eller andra stycket får

Om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda skäl är förenat med synnerliga svårigheter att vid koncernredovisningen i visst hänseende tillämpa första eller andra stycket,

Nuvarande lydelse

de undantag göras som förhållandena kräver. För sådan avvikelse skall lämnas motiverad redogörelse i moderbolagets förvaltningsberättelse.

I förvaltningsberättelsen för moderbolag skall vidare lämnas sådana upplysningar om koncernen som avses i 9 § första stycket första meningen och andra stycket. Redogörelse skall lämnas om vilka metoder och värderingsprinciper som använts vid uppgörande av koncernredovisningen. Därjämte skall uppges det belopp, som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna skall överföras till bundet eget kapital.

Aktiebolag som är dotterföretag skall i förvaltningsberättelsen ange namnet på moderbolaget och i förekommande fall dettas moderbolag. Moderbolag och dotterbolag skall vidare ange hur stor andel av årets inköp och försäljning som avser andra företag inom samma koncern.

Uppgifter om koncernens lagerreserv skall intagas i koncernredovisningen, om koncernen är av sådan storlek som anges i 10 kap. 3 § fjärde stycket. I sådant fall skall till koncernredovisningen fogas finansieringsanalys för koncernen.

13 §

I delårsrapport skall översiktligt redogöras för verksamheten och resultatutvecklingen i denna samt för investeringar och förändringar i likviditet och finansiering sedan föregående räkenskapsårs utgång. Vidare skall lämnas beloppsuppgift om omsättningen och resultatet före bokslutsdispositioner och skatt under rapportperioden. Om särskilda skäl föreligger, får en ungefärlig beloppsuppgift beträffande resultatet lämnas. Bestämmelserna i 6 § första stycket och 9 § första stycket första meningen gäller i tillämpliga delar för delårsrapport.

Är koncern av sådan storlek som avses i 10 kap. 3 § fjärde stycket, skall moderbolaget i delårsrapport, utöver uppgifter för moderbolaget,

Föreslagen lydelse.

får de avvikelser göras som förhållandena kräver. Avvikelse skall ske, om det av särskilda skäl är påkallat för att en rättvisande redovisning av koncernen skall uppnås. För avvikelse skall lämnas motiverad redogörelse i moderbolagets förvaltningsberättelse.

I förvaltningsberättelsen för moderbolag skall vidare lämnas sådana upplysningar om koncernen som avses i 9 § första och andra styckena. Redogörelse skall lämnas om vilka metoder och värderingsprinciper som använts vid uppgörande av koncernredovisningen. Därjämte skall uppges det belopp, som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna skall överföras till bundet eget kapital.

I delårsrapport skall översiktligt redogöras för verksamheten och resultatutvecklingen i denna samt för investeringar och förändringar i likviditet och finansiering sedan föregående räkenskapsårs utgång. Vidare skall lämnas beloppsuppgift om omsättningen och resultatet före bokslutsdispositioner och skatt under rapportperioden. Om särskilda skäl föreligger, får en ungefärlig beloppsuppgift beträffande resultatet lämnas. Bestämmelserna i 6 § första stycket och 9 § första stycket gäller i tillämpliga delar för delårsrapport.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

lämna uppgifter för koncernen motsvarande vad i första stycket sägs. Uppgift om omsättning och resultat skall avse belopp efter avdrag för interna poster inom koncernen och med hänsyn tagen till internvinsteliminering.

12 kap.

7 §

Aktiebolag får ej lämna penninglån till den som äger aktier i eller är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Detsamma gäller i fråga om penninglån till

1. den som är gift med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till aktieägare, styrelseledamot eller verkställande direktör,

2. den som är besvägrad med sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

3. juridisk person över vars verksamhet person som nämnts ovan har ett bestämmande inflytande.

Bestämmelserna i första stycket gäller ej om

1. gäldenären är kommun eller landstingskommun,

2. gäldenären är företag i koncern i vilken det långivande bolaget ingår,

3. gäldenären driver rörelse och lånet betingas av affärsmässiga skäl samt är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse, eller

4. gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1—3 är aktieägare samt det sammanlagda aktieinnehavet ej uppgår till en procent av aktiekapitalet i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen. Första stycket tillämpas dock, om gäldenären eller juridisk person över vars verksamhet han har ett bestämmande inflytande eller båda tillsammans äger mer än 500 aktier i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen.

4. gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1—3 är aktieägare samt det sammanlagda aktieinnehavet ej uppgår till en procent av aktiekapitalet i bolaget och ej heller, om bolaget ingår i koncern, till en procent av de sammanlagda aktiekapitalen i koncernbolagen. Första stycket tillämpas dock, om gäldenären eller juridisk person över vars verksamhet han har ett bestämmande inflytande eller båda tillsammans äger mer än 500 aktier i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen.

Aktiebolag får icke lämna penninglån i syfte att gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1—3 skall förvärva aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern.

Bestämmelserna i denna paragraf om förbud mot penninglån äger motsvarande tillämpning i fråga om ställande av säkerhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf likstülles äktenskapsliknande samlevnad med äktenskap, om de sammanlevande tidigare har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Länsstyrelsen kan på ansökan medge undantag från 7 §, om synnerliga skäl därtill föreligger. Sådant undantag medges dock av bankinspektionen när det gäller aktiebolag som står under bankinspektionens tillsyn.

Länsstyrelsen kan på ansökan medge undantag från 7 §, om *det vid förvärv av aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern är påkallat av särskilda omständigheter eller om det i annat fall* föreligger synnerliga skäl. Sådant undantag medges dock av bankinspektionen när det gäller aktiebolag som står under bankinspektionens tillsyn.

Bolagets kända borgenärer skall höras över ansökningen. Det behöver dock ej ske, om borgenärernas ställning uppenbarligen icke påverkas av att ansökningen bifalles. Om borgenär begär det, skall hans fordran betalas eller betryggande säkerhet ställas för den innan ansökningen får bifallas.

9 §

Sådana penninglån och säkerheter som lämnats med stöd av tillstånd enligt 8 § skall upptagas i en av styrelsen och verkställande direktör för varje räkenskapsår upprättad förteckning, såvida ej tillståndsmyndigheten särskilt föreskrivit att lånet eller säkerheten ej behöver upptagas i sådan förteckning. Förteckningen skall avse dels under räkenskapsåret tillkomna, dels från tidigare räkenskapsår kvarstående lån och säkerheter. I förteckningen skall angivas namnet på de personer till vilka lån lämnats eller för vilka säkerhet ställts. I förteckningen intages på motsvarande sätt uppgift om sådana penninglån och säkerheter som *på grund av bestämmelsen i 7 § andra stycket 3 ej omfattas av förbudet i 7 § första eller fjärde stycket.*

Sådana penninglån och säkerheter som lämnats med stöd av tillstånd enligt 8 § skall upptagas i en av styrelsen och verkställande direktör för varje räkenskapsår upprättad förteckning, såvida ej tillståndsmyndigheten särskilt föreskrivit att lånet eller säkerheten ej behöver upptagas i sådan förteckning. Förteckningen skall avse dels under räkenskapsåret tillkomna, dels från tidigare räkenskapsår kvarstående lån och säkerheter. I förteckningen skall angivas namnet på de personer till vilka lån lämnats eller för vilka säkerhet ställts. I förteckningen intages på motsvarande sätt uppgift om sådana penninglån och säkerheter som *lämnats i fall som avses i 7 § andra stycket 3.*

Bolaget skall bevara förteckning som avses i första stycket under minst tio år räknat från utgången av det räkenskapsår till vilket förteckningen hänförs sig.

13 kap.

7 §

Bolagsstämma eller domstol, som fattar beslut att bolaget skall träda i likvidation, skall samtidigt utse en eller flera likvidatorer. I bolagsord-

Nuvarande lydelse

ningen kan föreskrivas att därjämte en eller flera likvidatorer skall tillsättas i annan ordning. Likvidator träder i styrelsens och verkställande direktörs ställe och har i uppgift att genomföra likvidationen.

Saknar aktiebolag, som trätt i likvidation, till registret anmäld behörig likvidator, skall rätten förordna en eller flera likvidatorer efter anmälan av registreringsmyndigheten eller ansökan av aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som kan företräda bolaget.

Likvidatorerna skall genast anmäla likvidationsbeslutet för registrering.

Bestämmelserna i denna lag om styrelse och styrelseledamöter äger motsvarande tillämpning på likvidator, i den mån ej annat följer av detta kapitel.

Uppdrag att vara revisor upphör icke genom att bolaget träder i likvidation. Bestämmelserna i 10 kap. äger tillämpning under likvidation. Revisionsberättelsen skall innehålla uttalande huruvida enligt revisorernas mening likvidation onödigt fördröjes.

10 §

Likvidatorerna skall genast *anmäla likvidationsbeslutet för registrering och söka kallelse på bolagets okända borgenärer.*

Likvidatorerna skall genast söka kallelse på bolagets okända borgenärer.

14 kap.

9 §

Äger moderbolag självt eller tillsammans med dotterföretag mer än nio tiondelar av aktierna med mer än nio tiondelar av röstetalet för samtliga aktier i dotterbolag, har moderbolaget rätt att av de övriga aktieägarna i sistnämnda bolag lösa in återstående aktier. Den vars aktier kan lösas in har rätt att få sina aktier inlösta av moderbolaget.

Twist huruvida rätt eller skyldighet till inlösen föreligger eller om lösenbeloppet prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän, i den mån annat ej följer av bestämmelserna i detta kapitel.

Twist huruvida rätt eller skyldighet till inlösen föreligger eller om lösenbeloppet prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän, i den mån annat ej följer av bestämmelserna i detta kapitel. *Bestämmelserna i 18 § andra stycket nämnda lag om tid inom vilken skiljedomen skall meddelas är icke tillämpliga.*

Har moderbolaget förvärvat större delen av sina aktier i dotterbolaget på grund av inbjudan till en vidare krets att till moderbolaget överlåta sådana aktier mot visst vederlag, skall lösenbeloppet motsvara vederlaget, om ej särskilda skäl föranleder annat.

Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skall bäras av moderbolaget, om ej skiljemännen på särskilda skäl ålägger annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

19 kap.

1 §

Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att enligt denna lag föra aktiebok, aktiebrevsregister, förteckning enligt 3 kap. 12 § eller hålla aktiebok tillgänglig,

2. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 3 kap. 12 § tredje stycket, 8 kap. 8 § andra stycket andra meningen eller 9 § första stycket,

2. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 3 kap. 12 § tredje stycket, 8 kap. 8 § andra stycket andra meningen eller 9 § första stycket *andra eller tredje meningen*,

3. uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot 12 kap. 7 eller 9 §,

4. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 17 kap. 4 § första eller andra stycket, 7 § tredje stycket eller 9 §,

5. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 4 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 4 § andra stycket såvitt dessa lagrum rör förbehåll enligt 17 kap. 1 §.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt första stycket 3 mot 12 kap. 7 § ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

2 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled

dels att 39 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 40 a §, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*39 §¹

Styrelsen väljes å flottningsstämman, *dock att en ledamot därav kan efter ty i 40 § stadgas utses på annat sätt.*

Styrelsen väljes å flottningsstämman. *Av 40 och 40 a §§ följer dock att styrelseledamot kan utses på annat sätt.*

Till styrelseledamot må utses annan person än flottande.

Ledamot av styrelsen skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, där ej för särskilt fall regeringen medgiver undantag.

Styrelseledamot må, ändå att den tid, för vilken han blivit utsedd, ej gått till ända, skiljas från uppdraget genom beslut av den, som utsett honom.

Avgår av föreningen vald styrelseledamot, innan den tid, för vilken han blivit vald, gått till ända, och finnes ej ersättare, åligger det övriga styrelse-

¹ Senaste lydelse 1977: 671.

*Föreslagen lydelse**Föreslagen lydelse*

ledamöter, såframt styrelsen ej är beslutför med kvarstående ledamöter eller enligt reglementet fulltalig styrelse alltid skall förefinnas, att ofördröjligen föranstalta om val av ny ledamot.

40 a §

I fråga om flottningsförening skall lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar gälla i tillämpliga delar. I stället för vad som föreskrives i 19 § nämnda lag gäller att bestämmelserna i 18 § samma lag äga motsvarande tillämpning, om olägenhet som där sägs skulle uppkomma genom att styrelserepresentation för de anställda införes i flottningsförening där länsstyrelsen har utsett styrelseledamot enligt 40 §.

I anmälan om styrelsens sammansättning enligt 41 § skall anges om arbetstagarrepresentant har utsetts. Arbetstagarrepresentants namn och adress skall införas i förteckning som anges i 76 a §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

Motionsyrkanden

I motionen 1977/78: 160 av Håkan Winberg m. fl. (m) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i aktiebolagslagen att därav uttryckligen framgår att s. k. 50/50-bolag icke anses som koncernbolag, såvitt inte framgår att det ägande bolaget har ett i positiv mening bestämmande inflytande över det ägda bolaget.

I motionen 1977/78: 178 av Håkan Winberg (m) och Inger Lindquist (m) yrkas att riksdagen antar följande förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385).

Härigenom föreskrives att 4 kap. 1 § och 12 kap. 4 § aktiebolagslagen (1975: 1385) skall erhålla följande ändrade lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 kap.

1 §

Aktiekapitalet kan — — — — — betalning (fondemission).

Beslut om — — — — — först fattas.

Bestämmelserna i — — — — — nominella belopp.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Vid ökning av aktiekapitalet i bolag vars aktier är noterade på fondbörs eller på lista utgiven av sammanslutning av svenska fondkommissionärer kan dock föreskrivas att för tecknad aktie skall betalas ett penningbelopp som understiger aktiens nominella belopp med högst en femtedel. I sådant fall skall i beslutet även föreskrivas att efter tilldelning av nya aktier skall till aktiekapitalet överföras ett belopp från reservfond eller bolagets fria egna kapital. Detta belopp, som i samband med beslut om kapitalökning skall reserveras på särskilt konto, skall motsvara skillnaden mellan vad som skall betalas på de nya aktierna och dessas sammanlagda nominella belopp. Överföringen skall ske senast inom två år från ökningsbeslutet.

12 kap.

4 §

Till reservfond ————— till reservfond.

Vid beräkning ————— som tantiem.

Nedsättning av ————— till nedsättningen.

4. för sådan överföring till aktiekapitalet som avses i 4 kap. 1 § fjärde stycket.

I motionen 1977/78: 191 av Lennart Andersson m. fl. (s) yrkas att riksdagen

1. avvisar förslaget om ändring i aktiebolagslagen, såvitt angår 12 kap. 8 §,

2. ger regeringen till känna vad som anförs i motionen om förnyat övervägande av den personkrets som avses med låneförbudet.

Utskottet*Inledning*

År 1973 (prop. 1973: 93, LU 1973: 19) genomfördes vissa reformer på aktiebolagsrättens område, som berörde aktiebolagens kapitalförsörjning, aktiekapitalets storlek samt bolagsledningens och aktieägarnas rätt att låna av aktiebolag. Reformerna medförde bl. a. ändringar i då gällande aktiebolagslag av år 1944. Denna lag ersattes år 1975 av en ny aktiebolagslag (1975: 1385), som trädde i kraft den 1 januari 1977 och

som innebar en genomgripande teknisk översyn av aktiebolagsrättens regelsystem (prop. 1975: 103, LU 1975/76: 4). Genom den nya lagen (ABL) har bl. a. införts skärpt kontroll av att aktiekapitalet betalas in vid bolagsbildning samt krav på väsentligt öppnare redovisning och på att moderbolag skall avge koncernredovisning.

I förevarande proposition föreslås att aktiebolagslagens regler om förbud för aktiebolag att lämna lån till aktieägare m. fl. skall gälla även dem som lever samman under äktenskapsliknande förhållanden. Vidare föreslås en vidgad möjlighet att medge undantag från låneförbudet vid förvärv av aktier i bolaget. Dessutom innehåller propositionen förslag till ändring i reglerna om koncernredovisning och till vissa andra smärre ändringar i aktiebolagslagen. Förslagen i denna del har föranletts bl. a. av att Sveriges industriförbund och Föreningen auktoriserade revisorer (FAR) i en skrivelse år 1977 till justitiedepartementet hemställt om ändringar i aktiebolagslagen på några punkter.

I propositionen föreslås vidare att de anställda i flottningsföreningar skall få samma rätt till styrelserepresentation som anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1978.

I det följande behandlar utskottet de framlagda förslagen i den mån de berörs av motionsyrkanden och de frågor som eljest aktualiserats under ärendets behandling.

Låneförbudet

Som inledningsvis berörts infördes år 1973 regler om förbud för aktiebolag att lämna lån till aktieägare m. fl. Reglerna togs in i 1944 års aktiebolagslag. Vid 1975 års reform av aktiebolagsrätten överfördes bestämmelserna med vissa smärre justeringar till den nya aktiebolagslagen (12 kap. 7—9 §§).

Låneförbudet innebär att aktiebolag inte får lämna penninglån till eller ställa säkerhet för personer inom en viss angiven krets. Till denna krets hör aktieägare, styrelseledamot och verkställande direktör i bolaget eller i annat bolag i samma koncern samt vissa släktingar och andra som är närstående till nämnda personer. I gruppen närstående inräknas make men inte den som sammanbor med aktieägare etc. under äktenskapsliknande förhållanden.

I 1973 års lagstiftningsärende tog lagutskottet upp frågan huruvida äktenskapsliknande samlevnad borde likställas med äktenskap vid tillämpningen av låneförbudsbestämmelserna. Utskottet uttalade att sådan samlevnad borde innefattas i släktkatalogen. En utvidgning av låneförbudet var emellertid enligt utskottets mening förenad med vissa problem, eftersom det av rättssäkerhetsskäl var nödvändigt att klart preciserat under vilka förutsättningar samlevnaden skall anses jämförbar med äktenskap. En möjlig utgångspunkt ansåg utskottet dock vara att anknyta

till det skatterättsliga familjebegreppet. Utskottet anförde vidare att frågan borde uppmärksammas under det fortsatta arbetet på en ny aktiebolagslag. Vad utskottet uttalat angående äktenskapsliknande samlevnad gavs regeringen till känna.

Det år 1975 framlagda förslaget till ny aktiebolagslag innehöll ingen bestämmelse som i förevarande hänseende jämställde äktenskapsliknande samlevnad med äktenskap. Med anledning härav uttalade utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande att det ansåg sig böra vidhålla sin tidigare uppfattning om att närståendebegreppet enligt den s. k. släktkatalogen i låneförbudsreglerna borde omfatta äktenskapsliknande samlevnad. Utskottet förordade att frågan togs upp till förnyat övervägande i lämpligt sammanhang och hemställde att vad utskottet anfört skulle ges regeringen till känna.

I propositionen föreslås att låneförbudsbestämmelserna i 12 kap. 7 § aktiebolagslagen kompletteras med en regel av innebörd att vid tillämpningen av bestämmelserna äktenskapsliknande samlevnad skall likställas med äktenskap, om de sammanlevande tidigare har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

Den i propositionen sålunda föreslagna avgränsningen till det s. k. skatterättsliga familjebegreppet kritiscras i motionen 1977/78: 191. Motionärerna anser att avgränsningen är för snäv samtidigt som de säger sig vara medvetna om att det f. n. är besvärligt att finna en annan lösning, som inte leder till svårigheter i den praktiska tillämpningen.

I motionen hänvisas till att frågan om regler för ogifta sammanboende f. n. utreds av familjelagssakkunniga (Ju 1970: 52). Enligt motionärerna bör det finnas ett bättre underlag för en bedömning av den lämpliga avgränsningen av låneförbudsreglernas tillämpningsområde, när de sakkunnigas utredningsarbete avslutats. Frågan bör därför tas upp till förnyat övervägande i detta sammanhang. Motionärerna yrkar att vad som anförts i motionen skall ges regeringen till känna.

Utskottet vill till en början crinra om att statsmakterna i samband med en partiell reform av familjelagstiftningen år 1973 uttalat att man vid utformningen av regler om skatter och sociala förmåner i möjligaste mån bör undvika att ge reglerna ett sådant innehåll att människor förlorar på att gifta sig eller vinner på att skiljas. Som utskottet anfört i 1973 och 1975 års lagstiftningsärenden på aktiebolagsrättens område är detta principuttalande tillämpligt även då det gäller den personkrets låneförbudsbestämmelserna skall omfatta. Utskottet vill också i likhet med vad utskottet tidigare uttalat understryka att det med hänsyn till angelägenheten av att låneförbudet upprätthålls effektivt finns skäl för att äktenskapsliknande samlevnad bör likställas med äktenskap.

Mot bakgrund av det anförda ser utskottet med tillfredsställelse att i enlighet med riksdagens uttalande förslag nu framlagts om att äktenskapsliknande samlevnad skall jämföras med äktenskap vid tillämp-

ningen av låneförbudsbestämmelserna i aktiebolagslagen. Vad gäller den närmare utformningen av den föreslagna bestämmelsen kan utskottet i och för sig dela den uppfattning som framförts i motionen och som också lagrådet uttalat, nämligen att avgränsningen kan synas väl snäv och föga rationell. Med hänsyn till låneförbudsbestämmelsernas ändamål att skydda bolagets borgenärer och hindra skatteflykt kan goda skäl anföras för att förbudet bör gälla även andra sammanboende än de som omfattas av det skatterättsliga familjebegreppet. Enligt utskottets mening måste det emellertid beaktas att en utvidgning av låneförbudet till att avse all äktenskapsliknande samlevnad kan medföra att det lånegivande bolaget anser sig tvunget att göra långtgående efterforskningar i den presumtive låntagarens personliga förhållanden. En sådan ordning anser utskottet inte önskvärd. Det gäller därför, som lagrådet uttalat, att finna några enkelt konstaterbara kriterier för sammanboende. Enligt utskottets mening torde det i vart fall f. n. saknas möjlighet till annan avgränsning av låneförbudets räckvidd i samlevnadsfallen än den som förordas i propositionen. Utskottet vill erinra om att utskottet, då frågan tidigare varit aktuell, hänvisat just till det skatterättsliga familjebegreppet som en möjlig lösning.

På grund av det anförda tillstyrker utskottet propositionen i förevarande del. Något särskilt uttalande i enlighet med yrkandet i motionen 191 från riksdagens sida är inte erforderligt. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen 191 i denna del.

Enligt 12 kap. 8 § ABL kan länsstyrkelse eller i vissa fall bankinspektionen på ansökan medge *dispens* från låneförbudsbestämmelserna om synnerliga skäl föreligger. Bolagets kända borgenärer skall i allmänhet höras över ansökan om dispens. Om borgenär begär det, skall hans fordran betalas eller betryggande säkerhet ställas för den, innan ansökan får bifallas.

Bestämmelsen har med vissa smärre ändringar som nu inte är av intresse överförs från 1944 års aktiebolagslag. Som tidigare berörts motiverades införandet av låneförbudsbestämmelserna med omsorgen om aktiebolagets kreditvärdighet och strävandena att förhindra skatteflykt. Mot denna bakgrund underströk föredragande statsrådet år 1973 att dispensmöjligheten borde tillämpas mycket restriktivt med särskilt beaktande av att lånemöjligheterna inte fick utnyttjas i skatteflyktsyfte.

Avsikten med dispensmöjligheten var i första hand att kunna underlätta generationsskiftet inom familjeföretag genom att i vissa fall låta arvingarna ta lån av bolaget för betalning av arvsskatten. Ett annat fall, som också nämndes, är det då delägare i familjeföretag vill bli utlöst och övriga delägare bara genom lån från bolaget kan skaffa de medel som behövs för det. Föredragande statsrådet ville inte heller utesluta möjligheten av att det, inom ramen för den kontroll som en

dispensmyndighet kan utöva, kunde finnas anledning att låta en person finansiera ett köp av ett aktiebolag genom lån från bolaget.

I propositionen föreslås en uppmjukning av dispensmöjligheterna i de fall där de avser förvärv av aktier i det långivande bolaget eller annat bolag i samma koncern. Lagtekniskt innebär förslaget en ändring av 12 kap. 8 § ABL av innebörd att dispens skall kunna ges om det vid förvärv av aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern är påkallat av särskilda omständigheter eller om det i annat fall föreligger synnerliga skäl.

I motionen 1977/78: 191 yrkas avslag på förslaget till ändring av 12 kap. 8 § ABL. Motionärerna anmärker att någon utredning om tillämpningen av nuvarande dispensregler inte redovisas i propositionen. De anser att den föreslagna ändringen delvis kan äventyra syftet med låneförbudet. Vidare framhålls att det inte visats att nuvarande dispensmöjligheter är otillräckliga för de legitima syften som angetts i förarbetena till låneförbudsbestämmelserna.

Utskottet vill crinra om att de mindre och medelstora företagens situation och problem under senare år har uppmärksamrats i den allmänna debatten. Strukturomvandlingen i samhället har lett till att företag slagits ut och att koncentrationstendenserna i näringslivet ökat. Också andra omständigheter har bidragit till att antalet småföretag gått ned med åtföljande negativa effekter på vårt näringsliv i stort. Utskottet vill härvidlag bl. a. peka på att marknaden för köp och försäljning av medelstora företag är mycket begränsad. Köparkretsen består till största delen av andra företag.

I propositionen 1977/78: 40 har regeringen framlagt förslag till en rad åtgärder för att främja utvecklingen för de mindre och medelstora företagen. Åtgärderna syftar bl. a. till att göra det möjligt för lämpliga, enskilda personer utan större förmögenhet att överta mindre och medelstora företag. Också det i förevarande proposition framlagda förslaget till vidgning av möjligheterna till dispens från aktiebolagslagens låneförbud skall ses som ett led i strävandena att underlätta företagsöverlåtelser av detta slag.

Som närmare utvecklas i propositionen 1977/78: 40 finns flera skäl som talar för att företagsöverlåtelser bör underlättas genom en breddning av kretsen av köpare till företag som är utbudna till försäljning. Inte minst betydelsefullt är det näringspolitiska intresset av att företagskoncentrationer motverkas. Angeläget är också att underlätta generationsskiften inom familjeföretag. Som framgår av redogörelsen ovan ger nuvarande regler i och för sig möjlighet till dispens från låneförbudet när det gäller förvärv av aktier i ett bolag. Dispensbestämmelsen skall emellertid tillämpas restriktivt. I förevarande proposition lämnas en redovisning av hur bestämmelsen tillämpats. Redovisningen är visserligen kortfattad men ger ändå belägg för att dispensmöjligheterna

utnyttjats i få fall. Enligt propositionen har det, då lånetillstånd givits, ofta varit fråga om rätt för arvingar att få överta lån som tidigare delägare tagit i bolaget. Endast i mycket begränsad utsträckning synes helt utomstående köpare ha fått tillstånd att ta upp lån från aktiebolag i syfte att finansiera köp av aktier i bolaget.

Mot bakgrund av det anförda och med hänsyn till att en utvidgning av lånemöjligheterna kan bidra till att mindre och medelstora företag i större utsträckning kan bestå som fristående enheter anser utskottet i likhet med departementschefen att det finns anledning att utvidga dispensmöjligheterna vid förvärv av aktier i det långivande bolaget. Med hänsyn till de riktlinjer för dispensprövningen som dras upp i propositionen och då det nu endast är fråga om en liberalisering av tillståndsgivningen i några av de fall som omfattas av den nuvarande dispensregeln anser utskottet att man inte behöver befara några negativa konsekvenser av den föreslagna lagstiftningen. Utskottet vill också betona att det liksom hittills måste ske en noggrann prövning i varje enskilt fall med särskilt beaktande av att lånemöjligheterna inte får utnyttjas i skatteflyktssyfte eller för en urholkning av borgcnärsskyddet. Den erfarenhet att pröva hithörande frågor som dispensmyndigheterna hittills fått torde också utgöra ett visst skydd för att syftet med låneförbudet inte ointetgörs.

I enlighet med vad utskottet sålunda anförat tillstyrker utskottet förslaget till ändring av 12 kap. 8 § ABL och avstyrker motionen 191 i motsvarande del.

Emission till underkurs

Enligt 2 kap. 2 § ABL skall vid aktiebolags bildande iakttas att betalning för aktie inte får understiga det belopp på vilket aktien skall lyda (nominella beloppet). I lagrummet ges vidare särskilda regler om värderingen av s. k. apportegendom. Tecknas aktie med villkor som strider mot vad som stadgas i paragrafen skall det nominella beloppet ändå betalas. Bestämmelserna i 2 kap. 2 § skall enligt 4 kap. 1 § äga motsvarande tillämpning vid nyemission, dvs. då aktiekapitalet ökas genom att aktier tecknas mot betalning. Aktiekapitalet kan också ökas genom att aktier ges ut eller att aktiernas nominella belopp höjs utan ny betalning. Vid sådan s. k. fondemission får ej till aktiekapitalet överföras belopp, som understiger summan av de nya aktiernas nominella belopp eller den sammanlagda höjningen av aktiernas nominella belopp.

I motionen 1977/78: 178 framläggs ett förslag till ändring av 4 kap. 1 § ABL och av reglerna i 12 kap. 4 § om bl. a. nedsättning av reservfond, som skall möjliggöra nyemission till underkurs av aktier i bolag noterade på fondbörsen eller på fondhandlarlistan. I motionen erinras om att lagutskottet vid behandlingen av förslaget till ny aktiebolags-

lag år 1975 också prövade en motion, vari föreslogs att nyemission till underkurs skulle tillåtas samt att företrädare för moderata samlingspartiet därvid reserverade sig mot utskottets ställningstagande att en möjlighet till sådan emission inte borde öppnas. Enligt motionärerna anfördes bl. a. följande i reservationen.

Det ekonomiska livet är underkastat snabba förändringar. Konjunkturväxlingarna m. m. kan leda till att tidigare lönsamma och väl konsoliderade företag börjar gå dåligt. Företagen kan därigenom få svårigheter med sin kapitalförsörjning och behöva öka sitt eget kapital t. ex. för att finansiera nya investeringar. Det har funnits fall där börsnoterade företags aktier har kommit att noteras kring eller under pari samtidigt som bolagets behållna förmögenhet enligt balansräkningen överstigit skulderna. Ett bolag i detta läge kan inte genomföra en nyemission eftersom denna med hänsyn till risken för kursändringar i praktiken måste genomföras till en kurs som ligger ett stycke under börskursen. Andra möjliga finansieringsmetoder i ett sådant läge — t. ex. nedsättning av aktiekapitalet — stöter på stora praktiska svårigheter för många bolag. Det finns därför ett reellt behov för börsnoterade bolag att kunna emittera nya aktier till underkurs.

Motionärerna anser att vad som hävdades i reservationen gäller med än större tyngd i rådande ekonomiska läge. Möjlighet till nyemission till underkurs bör därför införas. Enligt motionärerna bör den minuspost som uppkommer på grund av att betalningen för aktien understiger det nominella beloppet utjämnas mot fritt eget kapital eller mot reservfond inom två år från ökningsbeslutet. De anser vidare att gränsen för underkursen bör bestämmas till 20 %.

I den inledningsvis omnämnda skrivelsen till justitiedepartementet från Industriförbundet och FAR har organisationerna erinrat om tidigare uttalade önskemål om införande av en möjlighet för emission till underkurs.

Med anledning av att frågan om emission till underkurs ånyo aktualiserats motionsvägen har företrädare för Industriförbundet inför utskottet redovisat förbundets syn på spørsmålet. Därvid har upplysts att under tiden 1 januari—den 2 december 1977 aktiekurserna för sammanlagt 24 börsnoterade bolag noterats under pari. Bland börsföretag med värdemässigt mest omsatta aktier hade aktiekurserna för 7 bolag, bl. a. SKF och Volvo, understigit det nominella beloppet. Beträffande 10 börsföretag hade aktiekursen gått ned till hälften eller mer av aktiernas nominella belopp. Från förbundets sida har vidare anförts att en emission till underkurs i allmänhet endast torde kunna bli aktuell vid s. k. riktade emissioner.

Som påpekats av motionärerna behandlades frågan om nyemission till underkurs utförligt i 1975 års lagstiftningsärendet med anledning av en motion med i allt väsentligt samma syfte som nu förevarande motion. Som motivering för den då aktuella motionen anfördes bl. a. att ett börs-

registrerat aktiebolag, vars aktier noteras under eller kring pari, inte har möjlighet att skaffa tillskott av kapital genom nyemission, eftersom emissionskursen måste sättas så högt att emissionen inte kan placeras på aktiemarknaden. Kursvärdet påverkas emellertid av en mängd olika faktorer, framhölls det vidare, såsom förväntningar på avkastning inom de olika börsnoterade bolagen, det allmänna ränteläget och förekomsten av stora utbud respektive stora inköp på aktiemarknaden. I det fall börskursen kan anses ligga under aktiernas matematiska värde enligt balansvärderingsreglerna syntes det enligt motionen inte böra möta några betänkligheter mot att ge bolaget möjlighet att genom en nyemission till underkurs erhålla det tillskott av kapital, som kan vara erforderligt för att främja en önskvärd förbättring i fråga om företagets finansiering och likviditet.

I sitt av riksdagen i denna fråga godkända betänkande (LU 1975/76: 4 s. 86 f.) framhöll utskottet att det var tänkbart att en emission till underkurs i den speciella situation som åsyftades med motionen skulle kunna användas som ett medel för att stärka bolagets finansiella ställning genom att åstadkomma en förbättring av relationen mellan eget och främmande kapital. Ju större del av balansomslutningen som utgjordes av eget kapital, desto större möjligheter hade självfallet bolaget att komma igenom en period med försämrad lönsamhet till följd av konjunkturedgång, ökad konkurrens eller andra förhållanden. En tillfredsställande fördelning mellan eget och främmande kapital var således enligt utskottets mening från många synpunkter angelägen, och utskottet underströk i sammanhanget vikten av att aktiebolagslagstiftningen utformades så att man underlättar bolagens konsolideringssträvanden.

När det gällde tillgodoseendet av företagets konsolideringsbehov erinrade utskottet om att en rad nya finansieringsformer ställts till näringslivets förfogande både genom 1973 års partiella reform av aktiebolagslagstiftningen och i 1975 års proposition. De nya finansieringsformerna gav enligt utskottets uppfattning företagsledningen goda möjligheter att finna de former för erhållande av kapitaltillskott som med hänsyn till konjunkturen och andra förhållanden var mest lämpliga för bolaget i fråga och för finansiärerna. Utskottet erinrade i sammanhanget om att en underkursemission enligt motionärernas eget förmenande knappast skulle kunna bli aktuell annat än i sällsynta fall. Det praktiska behovet av denna finansieringsmöjlighet syntes således vara ringa.

Utskottet delade vidare de principiella betänkligheter som framförts i propositionen mot att man i en krissituation skulle kunna underkänna det värde på aktierna som börskursen representerar och i stället ge företräde åt det värde som framkommer vid en bokföringsmässig värdering enligt aktiebolagslagen. Utskottet ville för sin del särskilt peka på att aktiernas matematiska värde var helt beroende av de värden som i balansräkningen åsatts de olika tillgångs- och skuldposterna. Även i det

matematiska värde som grundades på en justerad balansräkning där hänsyn tagits till dolda reserver och latent skatteskuld kunde finnas en betydande osäkerhet. Härtill kom att det värde, som kunde erhållas vid en försäljning av en aktie, ofta avvek från det matematiska värdet, även om detta grundats på en justerad balansräkning, eftersom köparens uppskattning av aktien påverkades inte bara av värdet på bolagets behållning utan också av hans bedömning av bolagets framtida vinstutveckling och utdelningspolitik. Kursvärdet avspeglade således i motsats till det matematiska värdet en framtidsorienterad syn på företaget som arbetande ekonomisk enhet. Av bl. a. dessa skäl fann utskottet i likhet med föredragande statsrådet att övervägande skäl talade för att man i stället borde ge företräde åt den marknadsmässiga värdering av aktierna som kom till uttryck i börskursen. Utskottet ansåg vidare det vara vanskligt att förutse aktiemarknadens reaktion på en emission till underkurs. Man borde enligt utskottets mening inte bortse från risken för att emissionen kunde komma att framkalla ytterligare kursfall på bolagets aktier.

Utskottet erinrade avslutningsvis om att reglerna om förbud mot emission av aktier till underkurs uppställts till skydd för borgenärerna, de anställda och aktieägarna i syfte att säkerställa att bolaget vid en nyemission verkligen tillförs reella tillgångar som minst uppgår till kapitalökningens belopp. Utskottet underströk därför att det borde krävas starka skäl för att man skulle införa undantag från dessa regler. Sådana starka skäl fanns inte enligt utskottets mening i då förevarande fall.

Sedan riksdagen år 1975 behandlade spörsmålet om nyemission till underkurs har enligt utskottets mening inte förekommit några nya omständigheter som kan föranleda ett ändrat ställningstagande i frågan. Med hänsyn till den ekonomiska utvecklingen under de senaste åren, vilken resulterat i allmän nedgång av aktiekurserna, anser utskottet snarare att de uttalade farhågorna för aktiemarknadens reaktion på en emission till underkurs förstärkts.

Till det anförda vill utskottet lägga att åtskilliga problem av komplicerad beskaffenhet är förenade med införandet av en möjlighet för emission till underkurs. Utskottet vill också erinra om att departementschefen med anledning av organisationernas framställning uttalat att frågan får prövas i annat sammanhang.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 178.

Koncernförhållanden

Enligt 1 kap. 2 § ABL föreligger koncernförhållande om ett aktiebolag (moderbolaget) äger, direkt och/eller genom dotterföretag, så många aktier eller andelar i ett annat företag (dotterföretaget) att bolaget förfogar över mer än hälften av rösterna i företaget eller om bolaget i

annat fall på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal har ett bestämmande inflytande över ett annat företag och en betydande andel av dess resultat.

Föreligger ett koncernförhållande är moderbolaget enligt 11 kap. 10 § skyldigt avge koncernredovisning. Närmare bestämmelser om redovisningen finns i 11 kap. 11 §. Koncernbegreppet är också av betydelse vid tillämpningen av andra regler i ABL, bl. a. låneförbudsbestämmelserna. Den personkrets som avses med låneförbudet är sålunda inte begränsad till aktieägare m. fl. i det långivande bolaget utan omfattar också personer med anknytning till annat bolag i samma koncern. Ett särskilt undantag från låneförbudet gäller vidare då gäldenären är företag inom samma koncern som det långivande bolaget. Koncernbegreppet i ABL har också betydelse vid tillämpningen av åtskillig annan lagstiftning bl. a. på det arbetsrättsliga området, t. ex. lagen (1974: 12) om anställningsskydd, lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar samt semesterlagen (1977: 480).

I propositionen föreslås en ändring av reglerna om koncernredovisning av innebörd att avvikelser från reglerna får ske om det är av särskilda skäl påkallat för att en rättvisande redovisning av koncernen skall uppnås. Enligt departementschefens uttalande är ändringen närmast föranledd av sådana fall då koncernredovisningen kan bli mindre rättvisande därför att som dotterbolag medräknas ett företag som moderbolaget äger gemensamt med annat företag utan att något av ägarbolagen har röstmajoritet, s. k. 50/50-bolag.

Under såväl arbetet med propositionen som utskottsbehandlingen har fråga uppkommit huruvida den i 1 kap. 2 § ABL givna definitionen av koncernförhållande kan anses omfatta 50/50-bolagen. I riksdagen har spörsmålet aktualiserats genom motionen 1977/78: 160 och genom en skrivelse från Industriförbundet och FAR. Med anledning härav lämnas följande översikt av frågans tidigare behandling.

Enligt 1944 års aktiebolagslag skulle ett koncernförhållande föreligga om ett bolag ägde så många av aktierna i ett annat att röstetalet för dem utgjorde mer än hälften av röstetalet för samtliga aktier. Regeln kompletterades med en särskild bestämmelse enligt vilken moder- och dotterbolagsförhållande skulle föreligga också om ett bolag eljest på grund av aktieinnehav eller avtal eller annan orsak hade ett bestämmande inflytande över ett annat bolag och dessutom hade ett väsentligt intresse i det senares ställning och resultatet av dess verksamhet.

Den närmare innebörden av uttrycket bestämmande inflytande i 1944 års aktiebolagslag har behandlats av professor Håkan Nial i en artikel i Tidskrift utgiven av Juridiska föreningen i Finland år 1973 (s. 225 ff.). Enligt Nial var rättsläget inte klarlagt genom rättspraxis eller närmare behandlat i litteraturen. Med viss ledning av lagens förarbeten och allmänna tolkningsprinciper hävdade emellertid Nial att koncernbegrep-

pet i 1944 års aktiebolagslag borde tolkas restriktivt. Han hänvisade härvidlag till de allvarliga påföljder som kunde inträda vid överträdelse av koncernreglerna. Vad särskilt gällde sådana fall då ett bolags innehav av aktier i ett annat bolag utgjorde exakt 50 % konstaterade Nial att han vid en genomgång av ett antal bolags årsredovisningar funnit att det senare bolaget ibland redovisats som dotterbolag, ibland inte. Enligt Nial torde de flesta fallen av femtioprocentigt aktieinnehav vara sådana där ett annat rättssubjekt ägde hela den återstående hälften. I så fall, fortsatte Nial, ansågs bestämmande inflytande föreligga endast om en faktor, exempelvis avtal, tillkom som säkrade inflytande. Behandlingen i bolagspraxis av fallen med femtioprocentigt aktieinnehav syntes Nial vara riktig. Nial framhöll vidare att innebörden av 1944 års aktiebolagslag måste sägas vara att det räckte med en säker möjlighet för det ena bolaget att behärska det andra och att kunna anordna en enhetlig ledning av bolagen för att koncernförhållande skulle anses föreligga.

Aktiebolagsutredningen föreslog i betänkandet (1971: 15) Förslag till aktiebolagslag m. m., som låg till grund för 1975 års aktiebolagslagstiftning, att koncerndefinitionen i 1944 års aktiebolagslag med vissa jämkningar — bl. a. slopande av uttrycket annan orsak — skulle överföras till den nya lagen. Utredningen framhöll att justeringarna knappast innefattade någon saklig ändring. I prop. 1975: 103 (s. 278) framhöll föredragande statsrådet att aktiebolagsutredningens bestämning av koncernbegreppet i sak knappast innebar någon avvikelse från då gällande rätt och att han ansåg förslaget i huvudsak väl avvägt. Med anledning av att några remissinstanser, bl. a. Sveriges advokatsamfund, hade tagit upp några speciella problem beträffande koncernreglerna kom statsrådet in på frågan om 50/50-bolagen. Advokatsamfundet hade ifrågasatt om inte ägarebolagen till ett 50/50-bolag skulle anses ha ett bestämmande inflytande i det ägda företaget, eftersom de genom att vägra sitt samtycke till olika åtgärder kan lamslå bolagets verksamhet. Statsrådet anförde att bolag som äger s. k. gemensamma dotterbolag eller 50/50-bolag i allmänhet genom avtal särskilt reglerar hur bestämmanderätten i detta skall utövas. Innebär sådan reglering att parterna endast gemensamt kan besluta i dotterbolagets angelägenheter borde båda parter vid tillämpningen av koncernreglerna anses som moderbolag. Det betydde att det i dessa fall fanns flera moderbolag till ett dotterbolag med påföljd att varje moderbolag måste ta med dotterbolaget i sin koncernredovisning.

Frågan om 50/50-bolagen föranledde inte något uttalande från lagrådets sida vid behandlingen av lagrådsremissen med förslag till aktiebolagslag. Vid lagutskottets behandling av prop. 1975: 103 framförde Industriförbundet och FAR erinringar mot statsrådets uttalande om 50/50-bolagen. Organisationerna ansåg att motivuttalandet stred mot lagtexten samt att den i uttalandet angivna lösningen dessutom var olämplig från flera synpunkter. Företrädare för justitiedepartementet upplyste

å sin sida inför utskottet att frågan utförligt diskuterats vid lagrådsbehandlingen. I utskottets betänkande föranledde spørsmålet inte något särskilt uttalande. I ett till betänkandet fogat särskilt yttrande anförde emellertid de i utskottsbehandlingen deltagande ledamöterna från moderata samlingspartiet att bl. a. frågan om redovisning av vissa hälftenägda bolag i koncernredovisningen i lämpligt sammanhang borde bli föremål för ytterligare överväganden av riksdagen.

Som närmare framgår av förevarande proposition har Industriförbundet och FAR sedan aktiebolagslagens tillkomst vid flera tillfällen åter aktualiserat frågan om huruvida 50/50-bolag kan anses omfattade av koncernbegreppet, senast i en skrivelse till justitiedepartementet år 1977 med förslag till olika ändringar i ABL. I skrivelsen har organisationerna anfört att FAR publicerat ett särskilt yttrande, vari föreningen förklarar att det ovannämnda statsrådsuttalandet om tolkningen av koncernreglerna vid 50/50-bolag strider mot lagtexten och därför inte bör vara vägledande. Organisationerna, som anser att den uppkomna situationen är otillfredsställande, har hemställt att åtgärder skall vidtas för att slå fast att 1 kap. 2 § ABL äger vitsord enligt sin ordalydelse.

I lagrådsremissen med förslag till nu ifrågavarande ändringar i ABL framhåller departementschefen (s. 30) att han för sin del inte finner anledning till någon erinran mot vad som sagts i motivuttalandet till ABL om innebörden av koncernbegreppet. Han medger emellertid att det i vissa fall kan tänkas att koncernredovisningen ger en mindre rättvisande bild av koncernen, om 50/50-bolag medräknas som dotterbolag. Mot denna bakgrund anser departementschefen det motiverat att i vissa fall medge avvikelse från bestämmelserna om koncernredovisningens innehåll.

Departementschefens ställningstagande har föranlett lagrådet att behandla frågan i sitt yttrande över de framlagda förslagen. Lagrådet anför härvid bl. a. följande.

Efter lagrådets mening är rådande läge i fråga om koncernbegreppet ej tillfredsställande. Klart synes vara, att ordalydelsen i stadgandet, enligt vilken för fall som nu är aktuell krävs, utom annat, "bestämmande inflytande", närmast ger vid handen, att bolag som ej på egen hand utan endast tillsammans med annat bolag kan besluta rörande det ägda företaget, ej blir moderbolag. Annat skulle gälla endast om man med uttrycket "bestämmande inflytande" kan avse även ett blott negativt bestämmande, dvs. möjlighet att utöva vetorätt. En sådan läsning av det ifrågavarande uttrycket måste i allt fall anses avvika från vedertaget språkbruk.

I yttrandet hänvisar lagrådet till innehållet i ovan redovisade artikel av Nial och till vad Industriförbundet och FAR anfört. Lagrådet fortsätter.

I belysning av vad sålunda anförts måste man enligt lagrådets mening räkna med att, trots uttalandena av föredragande statsrådet vid lagens

tillkomst och av departementschefen i nu förevarande ärende, domstol i en framtid kan komma till resultatet, att koncernförhållande ej är för handen i 50/50-fallet. Särskilt kan man härvidlag peka på synpunkten, att skäl kan tänkas tala för att man tillämpar bestämmelserna om när koncernförhållande är för handen restriktivt.

Under alla förhållanden måste sägas att rättsläget innan något domstolsavgörande träffats — vilket ju kan komma att dröja — präglas av ovisshet. Att detta innebär avsevärda olägenheter är uppenbart. Varc sig man nu vill, att de olika reglerna om koncerner skall tillämpas — eventuellt med vissa undantag — på här berörda rättsbildning, eller man vill att så ej skall ske, synes i hög grad önskvärt att rättsläget klargöres genom en uttrycklig lagbestämmelse.

Det må tilläggas att även om det tillägg i 11 kap. 11 § tredje stycket varom nu är fråga göres och till följd därav avvikelse från koncernredovisningsreglerna är att göra i vissa hithörande fall, frågan om koncernbegreppets innebörd såvitt nu är i fråga uppenbarligen ej därmed kommer att sakna praktisk betydelse. Som redan framhållits finns, vid sidan av redovisningsreglerna, åtskilliga andra — delvis straffsanktionerade — regler, rörande vilkas tillämpning företagsledningarna har att besluta.

Med anledning av lagrådets yttrande i denna del anför departementschefen i slutprotokollet (s. 58) att det enligt hans mening inte behövs någon lagändring. Genom gällande lagtext kompletterad med de motivuttalanden som har gjorts såväl i remissprotokollet som i föregående lagstiftningsärende får det anses klarlagt att koncernförhållande skall anses föreligga i de berörda fallen. Det innebär enligt departementschefen att de olika bestämmelser i ABL som avser koncern, moderbolag eller dotterbolag skall tillämpas i här aktuella situationer om annat inte föreskrivs i lagen. Förslaget till ändring av 11 kap. 11 § tredje stycket ABL syftar till att undanröja de olägenheter som från redovisningssynpunkt har visats föreligga med den angivna tolkningen av koncernbegreppet.

De i propositionen gjorda uttalandena beträffande koncernbegreppets innebörd kritiserar i motionen 160. Enligt motionärerna är — oavsett att departementschefen hävdar att någon lagändring inte erfordras — rättsläget oklart. Motionärerna anser att det från allmän lagstiftningssynpunkt måste anses otillfredsställande att koncernbegreppet, med dess allt större betydelse i associationsrättsliga sammanhang, inte har givits en klar och entydig innebörd. Det bör således under alla förhållanden fordras att ett klarläggande sker av vad som menas med koncern. Vad härefter angår frågan om vilken saklig innebörd denna regel bör ha visar enligt motionärerna uttalandena av FAR och Nial samt annan juridisk expertis på området att starka skäl talar för att regeln utformas så att 50/50-bolag icke anses som koncernbolag. Motionärerna hänvisar till att aktiebolagsutredningen med stor skärpa markerade att koncernförhållanden endast skulle anses föreligga när ett bolag hade det bestämmande inflytandet över ett annat bolag. Det

kan således inte anses tillfyllest att ett bolag i egenskap av hälftenägare till ett aktiebolag har vetorätt. Om 50/50-bolag skall anses vara koncernbolag leder detta, fortsätter motionärerna, också till att samma företag kan ingå i två koncerner, vilket talar mot en sådan definition av koncernbegreppet. Sammantaget synes det således angeläget att det nu genom en uttrycklig lagbestämmelse fastslås att ett koncernförhållande enligt huvudregeln endast skall anses föreligga därest ett bolag äger mer än hälften av ett annat bolag. I andra fall skall det enligt motionärerna fordras att det av omständigheterna klart framgår, normalt genom avtal, att ett företag har ett i positiv mening bestämmande inflytande över ett annat för att koncernförhållande skall anses föreligga.

På grund av det anförda yrkar motionärerna att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i ABL att därav uttryckligen framgår att 50/50-bolag icke skall anses som koncernbolag, såvida inte det ägande bolaget har ett i positiv mening bestämmande inflytande över det ägda bolaget.

Liknande synpunkter har inför utskottet anförts av företrädare för Industriförbundet och FAR samt i organisationernas skrivelse till utskottet. Organisationerna har härutöver framhållit att man — om den föreslagna ändringen i 11 kap. 11 § antas — vid koncernredovisningen kommer att arbeta med två typer av dotterbolag, nämligen dels sådana som skall tas med i resultat- och balansräkning, dels sådana som inte skall medräknas. Enligt organisationerna måste dock hänsyn tas till de senare dotterbolagen när det gäller specifikation av aktier i dotterbolag m. m. Organisationerna anser att härigenom åstadkommes en komplicerad bild som kan förvirra läsaren. De har vidare pekat på riskerna för att den föreslagna bestämmelsen motverkar en enhetlig redovisningspraxis bland företagen och för att den kan tillämpas även i andra fall än beträffande redovisning av 50/50-bolag. I skrivelsen har också framhållits att med den tolkning av koncernbegreppet som förordas i propositionen kan undantaget från låneförbudet för koncernlån få en räckvidd som inte varit avsedd. Enligt organisationerna kan sålunda bolag, som inte ingår i samma koncern och som på grund av låneförbudet är förhindrade att låna av varandra, bilda ett 50/50-bolag och genom detta slussa lånemedel mellan sig utan att formellt bryta mot låneförbudet. Organisationerna har vidare anförts att ett mera vidsträckt koncernbegrepp kan leda till förhållanden som måste anses olämpliga från konkurrensvårdande synpunkt.

Utskottet vill för sin del framhålla att koncernväsendet under senare årtionden fått en stark utbredning inom näringslivet både internationellt och här i landet. Av olika skäl — bl. a. hänsynen till de anställdas, den aktieköpande allmänhetens och borgenärernas intressen — har det funnits behov av särskilda regler beträffande koncernförhållanden. Sådana bestämmelser, delvis förenade med straffansvar, fanns redan i

1944 års aktiebolagslag och har införts även i nu gällande lag. Liksom i den äldre lagen knyts bestämmelserna till en i lagen intagen definition av begreppet koncern. Koncernbegreppet sådant det kommit till uttryck i 1944 års aktiebolagslag och i den nya aktiebolagslagen har lagts till grund också för annan lagstiftning, t. ex. på det arbetsrättsliga området. Med hänsyn till den betydelse koncernbegreppet sålunda har är det självfallet angeläget att det ges en lämplig avgränsning mot andra företagskonstellationer och att definitionen av begreppet inte föranleder tolkningssvårigheter.

När det gäller 1944 års aktiebolagslag synes definitionen av koncernbegreppet ha tolkats så att moder- och dotterbolagsförhållanden förelåg i 50/50-bolagsfallen endast då ägarebolaget till följd av andra omständigheter än aktieinnehavet hade ett avgörande inflytande över det ägda bolaget. Vid 1975 års lagstiftning på området överfördes bestämningen av koncernbegreppet till den nya lagen utan större avvikelser. Med hänsyn till vad som förekom i lagstiftningsärendet anser utskottet emellertid att det inte kan råda något tvivel om att lagstiftarens syfte var att med uttrycket bestämmande inflytande i ABL:s koncerndefinition skulle avses även fall då ägarebolaget på grund av aktieinnehavet har en blott negativ bestämmanderätt. Att en utvidgning av koncernbegreppet var åsyftad kom dock inte till klart uttryck i lagen. Detta förhållande har enligt motionärerna och lagrådet lett till oklarhet om innebörden av gällande rätt på denna punkt. Med hänsyn till vad utskottet ovan anfört om angelägenheten av en entydig koncerndefinition anser utskottet i likhet med lagrådet att det är i hög grad önskvärt att rättsläget klarläggs genom en uttrycklig lagbestämmelse.

Utskottet vill i detta sammanhang anmärka att det i 12 kap. 7 § ABL stadgade låneförbudet bl. a. gäller juridisk person, över vars verksamhet någon i den med förbudet avsedda personkretsen har ett bestämmande inflytande. I prop. 1975: 103 (s. 492) anförde föredragande statsrådet att det avgörande borde vara om den fysiska personen hade ett sådant inflytande över den juridiska personen att han på ett avgörande sätt kunde påverka formerna för dess finansiering. Enligt utskottets mening synes således innebörden av uttrycket bestämmande inflytande i 12 kap. 7 § avvika från vad som avses med motsvarande uttryck i 1 kap. 2 § ABL.

En annan fråga är om koncernbegreppet bör ha den räckvidd som åsyftades vid antagandet av den nya aktiebolagslagen eller om koncernreglerna i ABL bör ges ett mindre vidsträckt tillämpningsområde. Som motionärerna framhåller och som även uttalats i organisationernas skrivelse till utskottet kan skäl anföras för att koncernförhållande inte bör föreligga när ett ägarebolag har endast en negativ bestämmanderätt. Den i propositionen anförda motiveringen för införandet

av möjlighet till avvikelse från koncernredovisningsbestämmelserna liksom de synpunkter som inför utskottet redovisats av företrädare för organisationerna och bokföringsnämnden visar också att vissa problem är förknippade med ett mera vidsträckt koncernbegrepp. Enligt utskottets mening finns det emellertid även skäl som talar för att koncernbegreppet bör ha den räckvidd som åsyftades vid 1975 års reform. Utskottet vill härvidlag bl. a. peka på att en inskränkning av koncernreglernas tillämpningsområde kan leda till att möjligheter öppnas för ett kringgående av de i ABL intagna reglerna till skydd för olika intressegrupper. Om koncernförhållande inte skulle anses föreligga mellan ägarebolagen och 50/50-bolaget skulle sålunda de förstnämnda kunna låna ut pengar till det senare. 50/50-bolaget skulle där efter i sin tur utan överträdelse av låneförbudet kunna ge penninglån till aktieägare, styrelseledamöter och verkställande direktörer i ägarebolagen. Vid en bedömning av frågan om hur koncernbegreppet bör utformas måste vidare beaktas de följdverkningar som kan uppkomma på det arbetsrättsliga området. Huruvida koncernbegreppet med hänsyn till de intressen som bär upp lagstiftningen på detta område bör ges en snävare innebörd än det nu har låter sig inte överblickas i detta ärende. I anslutning härtill vill utskottet erinra om att lagen om anställningsskydd kom till före den nya aktiebolagslagen, medan exempelvis semesterlagen och lagen om styrelserepresentation tillkommit efter 1975. Det kan därför enligt utskottets mening inte hållas för säkert att koncernbegreppet vid tillämpningen av dessa lagar skall anses ha en entydig innebörd.

Som framgår av det anförda är en begränsning av koncernbegreppets räckvidd förenad med åtskilliga problem. Inte heller innebörden av det nuvarande koncernbegreppet är invändningsfri. Oavsett vilket koncernbegrepp som bör ges företräde måste emellertid som utskottet ovan uttalat ett klarläggande ske av rättsläget. Med hänsyn härtill anser utskottet att koncernbegreppets räckvidd bör övervägas närmare och mer ingående än som skedde vid 1975 års lagstiftning. I samband härmed bör det regelsystem i ABL och annan lagstiftning som anknyter till koncerndefinitionen ses över. Vid översynen bör vidare uppmärksamhet ägnas åt de särskilda problem från redovisnings- och informationssynpunkt som är förknippade med sådana företagsbildningar som brukar benämnas intressebolag eller associerade bolag. Det får ankomma på regeringen att bestämma formerna för utredningsarbetet, som bör bedrivas skyndsamt. Utskottet vill i anslutning härtill erinra om att 1974 års bolagskommitté (Ju 1974: 21), som har att utreda frågor om handelsbolag m. m., bl. a. skall pröva frågan om införandet av koncernregler för koncernförhållanden där moderbolaget är ett handelsbolag och för vissa andra företagsgrupperingar.

Vad utskottet sålunda med anledning av motionen 160 anfört angående en översyn av koncernbegreppet och därmed sammanhängande frågor bör ges regeringen till känna.

Som framgår av vad Industriförbundet och FAR anfört kan vissa invändningar göras mot den föreslagna ändringen i reglerna om koncernredovisning. Företrädarna för organisationerna har med instämmande av bokföringsnämndens företrädare uttalat att man, om koncernbegreppet blir föremål för översyn, bör avstå från att nu ändra redovisningsreglerna.

I enlighet med utskottets ställningstagande ovan skall en översyn av koncernreglerna ske. Med hänsyn härtill och då ett genomförande av propositionens förslag i denna del, som tillkommit för att tillgodose organisationernas önskemål, kan medföra vissa problem anser utskottet att någon ändring av gällande bestämmelser om koncernredovisning inte f. n. bör ske. Utskottet avstyrker därför bifall till det i propositionen framlagda lagförslaget såvitt avser 11 kap. 11 § tredje stycket ABL.

Ikraftträdande m. m.

De i propositionen framlagda ändringsförslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1978. Med hänsyn till att utskottets betänkande avses bli behandlat i kammaren lördagen den 17 december 1977 torde lagarna inte kunna utkomma från trycket i Svensk författningssamling förrän den 28 december.

Enligt utskottet måste det anses otillfredsställande från principiella utgångspunkter att ny lagstiftning skall träda i kraft med endast kort — eller som i förevarande fall — närmast obefintligt varsel. Inte minst av hänsyn till de myndigheter och andra som har att tillämpa en ny författning är det angeläget att lagars ikraftträdande bestäms till en sådan tidpunkt att erforderliga föreberedelser kan medhinnas.

Även om starka skäl således talar för att ikraftträdandet av de nu aktuella lagförslagen bör senareläggas anser sig utskottet likväl kunna godta propositionens förslag till ikraftträdandebestämmelser. Utskottet har härvid beaktat att det endast är fråga om smärre ändringar i gällande lagar samt att den föreslagna uppmjukningen av möjligheterna till dispens från låneförbudet har nära samband med de i prop. 1977/78: 40 framlagda förslagen om åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagens utveckling, vilka förslag avses träda i kraft den 1 januari 1978. Utskottet vill vidare erinra om att vissa problem kan uppkomma om ikraftträdandet förskjuts beträffande det i förevarande proposition framlagda förslaget om tidpunkten för skiljemannaavgörande vid tvångsinlösen av minoritetsaktier i dotterbolag.

Utöver vad utskottet i detta och föregående avsnitt anfört föranleder förslagen i propositionen ingen erinran från utskottets sida.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *låneförbudets personkrets* att riksdagen avslår motionen 1977/78: 191 i denna del (yrkandet 2),
2. att riksdagen antar 12 kap. 7 § i det i propositionen 1977/78: 41 framlagda förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385),
3. beträffande *dispens från låneförbudet* att riksdagen med avslag på motionen 1977/78: 191 i denna del (yrkandet 1) antar 12 kap. 8 § i förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen,
4. beträffande *emission till underkurs* att riksdagen avslår motionen 1977/78: 178,
5. beträffande *koncernförhållanden* att riksdagen *dels* med anledning av motionen 1977/78: 160 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om översyn av koncernreglerna, *dels* avslår det i propositionen framlagda förslaget till ändring i 11 kap. 11 § tredje stycket aktiebolagslagen,
6. att riksdagen antar förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen i den mån det inte omfattas av utskottets hemställan ovan,
7. att riksdagen antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled.

Stockholm den 8 december 1977

På lagutskottets vägnar

IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: Ivan Svanström (c), Lennart Andersson (s), Inger Lindquist (m), Stig Olsson (s), Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s), Arne Andersson i Gamleby (s), Åke Gillström (s), Ingemar Konradsson (s), Marianne Karlsson (c), Stina Andersson (c), Anne-Marie Gustafsson (c), Bengt Silfverstrand (s), Joakim Ollén (m) och Karin Ahrlund (fp).

Reservationer

1. vid moment 1 i utskottets hemställan beträffande *låneförbudets personkrets* av Lennart Andersson, Stig Olsson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson och Bengt Silfverstrand (samtliga s), som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med orden "På grund" och slutar med orden "denna del" bort ha följande lydelse:

På grund av det anförda tillstyrker utskottet propositionen i förevarande del. Skulle det som ett resultat av pågående utredningsarbete eller eljest i framtiden visa sig möjligt att finna godtagbara kriterier för andra samlevnadsfall än de som omfattas av det skatterättsliga familjebegreppet bör regeringen till förnyat övervägande ta upp frågan om en utsträckning av låneförbudet till att gälla all äktenskapsliknande samlevnad. Vad utskottet sålunda anført bör ges regeringen till känna. Ställningstagandet innebär att utskottet tillstyrker bifall till motionen 191 i denna del.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *låneförbudets personkrets* att riksdagen med bifall till motionen 1977/78: 191 i denna del (yrkandet 2) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om en utsträckning av låneförbudet,

2. vid moment 3 i utskottets hemställan beträffande *dispens från låneförbudet* av Lennart Andersson, Stig Olsson, Elvy Nilsson, Arne Andersson i Gamleby, Åke Gillström, Ingemar Konradsson och Bengt Silfverstrand (samtliga s), som anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 14 med orden "Som närmare" och slutar på s. 15 med orden "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del framhålla att skäl finns som talar för att överlåtelse av mindre och medelstora företag liksom generationsskiftet inom familjeföretag bör underlättas. Inte minst betydelsefullt härvidlag är det näringspolitiska intresset att motverka företagskoncentrationer. Också från de anställdas och samhällets synpunkter är det angeläget att nedläggning av företag förhindras. Som framgår av redogörelsen ovan infördes reglerna om dispens från låneförbudet just i syfte att lösa problemen vid företagsöverlåtelse och generationsskiftet. Utskottet vill också erinra om vad utskottet uttalade i 1975 års lagstiftningsärende. Utskottet förutsatte då att i de fall när sakliga skäl talar för att lån bör tillåtas beträffande anhöriga som behöver lånet för att kunna genomföra ett arvskifte dispens regelmässigt kommer att kunna beviljas. Enligt utskottets mening har i förevarande proposition inte redovisats några omständigheter som tyder på att gällande dispensmöjligheter är otillräckliga. Inte heller vid utskottsbehandlingen har framkommit något som ger anledning till antagande att det föreligger behov av en lagändring på denna punkt.

Till det anförda vill utskottet lägga att propositionens förslag innebär att man i viss mån får göra avkall på principen om att bolagets eget kapital måste skyddas mot urholkning genom lån till intressenter i bo-

laget. Den föreslagna uppmjukningen av dispensbestämmelserna kan därför som motionärerna framhåller delvis äventyra syftet med låneförbudet, nämligen att skydda bolagets borgenärer och anställda samt förhindra skatteflyktstransaktioner.

På grund av det anförda anser utskottet i likhet med motionärerna att förslaget till ändring i 12 kap. 8 § ABL inte bör genomföras.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *dispens från låneförbudet* att riksdagen med bifall till motionen 1977/78: 191 i denna del (yrkandet 1) dels avslår förslaget till ändring i 12 kap. 8 § aktiebolagslagen, dels antar sådan ändring av ingressen till förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen som föranleds härav,

3. vid moment 4 i utskottets hemställan beträffande *emission till underkurs* av Inger Lindquist (m) och Joakim Ollén (m), som anser

dels att det avsnitt av utskottets betänkande som börjar på s. 17 med "I sitt" och slutar på s. 18 med "motionen 178" bort ha följande lydelse:

I sitt av riksdagen i denna fråga godkända betänkande (LU 1975/76: 4, s. 86) avstyrkte utskottet motionen och framhöll därvid bl. a. att det var tänkbart att en emission till underkurs i den speciella situation som åsyftades i motionen skulle kunna användas som ett medel för att stärka bolagets finansiella ställning genom att åstadkomma en förbättring av relationen mellan eget och främmande kapital. Ju större del av balansomsättningen som utgjordes av eget kapital, desto större möjligheter hade självfallet bolaget att komma igenom en period med försämrad lönsamhet till följd av konjunkturedgång, ökad konkurrens eller andra förhållanden. En tillfredställande fördelning mellan eget och främmande kapital var således enligt utskottets mening från många synpunkter angelägen, och utskottet underströk i sammanhanget vikten av att aktiebolagslagstiftningen utformades så, att bolagens konsolideringssträvanden underlättades.

Sedan riksdagen år 1975 gjorde detta uttalande, har vikten av att främja aktiebolags konsolideringssträvanden ytterligare förstärkts och behovet av att kunna genomföra nyemission till underkurs blivit allt påtagligare. Detta framgår inte minst av den redogörelse som företrädare för Industriförbundet lämnat inför utskottet. Av samtliga 66 börsnoterade industriföretag har sålunda ett så stort antal som 24 bolag under innevarande år noterats under pari. Även om flera finansieringsformer under senare år ställts till näringslivets förfogande, såsom konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning och konvertibla aktier, så har därigenom inte skapats någon tillfredsställande lösning av företagens finansieringsproblem. Dessa finansieringsformer kan visserligen användas för att på längre sikt åstadkomma en ökning av det egna kapitalet. I rådande ekonomiska läge kan det

emellertid ifrågasättas huruvida de i praktiken kan utnyttjas i detta syfte. Härtill kommer att de är mindre användbara när det gäller att snabbt få till stånd en förbättring av relationen mellan eget och främmande kapital. Ju större del av balansomslutningen som utgörs av eget kapital, desto större möjligheter har bolaget att komma igenom en period med försämrad lönsamhet. Så länge emission till underkurs inte är tillåten måste ett aktiebolag, vars aktier noteras under eller kring pari, sätta emissionskursen så högt att emissionen inte kan placeras på aktiemarknaden.

Utskottet anser att det i vissa fall kan vara motiverat att i stället för den marknadsvärdering av bolaget som börskursen innebär, ge företrädare åt den bokföringsmässiga värdering som görs på grundval av årsredovisningsreglerna. Börskurserna kan påverkas av olika i sammanhanget ovidkommande faktorer såsom förväntningar på avkastning inom de olika börsnoterade bolagen, det allmänna ränteläget och förekomsten av stora utbud respektive stora inköp på aktiemarknaden. Med hänsyn härtill och mot bakgrund av vad ovan anförts anser utskottet att de principiella betänkligheter mot den i motionen föreslagna ordningen som uttalades i 1975 års lagstiftningsärende inte längre kan tillmätas avgörande betydelse. I detta sammanhang vill utskottet också crinra om att vad frågan nu gäller är att i första hand öppna möjlighet till riktade emissioner till underkurs. Det blir i så fall endast fråga om kapitalplacering, som kan bilda sig en uppfattning om företagets substansvärde och på grundval därav göra en kvalificerad riskbedömning. Farhågorna för att aktiemarknaden skulle ställa sig negativ till en underkursemmission finner utskottet vid dessa förhållanden vara ogrundade.

Utskottet vill vidare framhålla att motionärernas förslag syftar till att med bibehållande av borgenärsskyddet skapa de formella förutsättningarna för en gynnsam utveckling av i och för sig lönsamma företag, som tillfälligtvis råkat i en ekonomiskt trängd situation. Utskottet finner detta syfte lovvärt. I de sällsynta fall det här är fråga om bör man således inte genom formella hinder begränsa företagets möjligheter att finna en lämplig finansieringsmetod.

På grund av vad sålunda anförts anser utskottet i likhet med motionärerna att en möjlighet för emission till underkurs bör öppnas.

Den minuspost, som uppkommer på grund av att emissionen skett till underkurs, bör utjämnas mot fritt eget kapital eller mot reservfond inom två år från ökningsbeslutet. För att förhindra att möjligheten till underkursemmission utnyttjas av bolag, vars eget kapital är så urholkat att en rekonstruktion av bolaget i stället bör komma i fråga, bör den högsta tillåtna procentuella gränsen för underkursen bestämmas till 20 %. I den mån det föreligger behov av regler rörande minoritetsskydd bör sådana bestämmelser införas.

Med hänsyn till att utskottet i följande avsnitt kommer att föreslå en

översyn av koncernreglerna och då införandet av möjlighet till emission till underkurs torde vara förenat med vissa lagtekniska problem anser utskottet att spørgsmålet bör lösas i samband med denna översyn. Vad utskottet sålunda anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *emission till underkurs* att riksdagen med anledning av motionen 1977/78: 178 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

